

skoga kulturnoga nasljedca. Iako je pripadnost dubrovačkoga i bokokotorskoga nasljedca nebrojeno puta dokazana te je i priznata formalnim međunarodnim i međudržavnim dokumentima, ipak je i dalje u javnom međunarodnom prostoru prisutno snažno lobiranje kako bi se osporio njihov hrvatski predznak. Tu kao primjer možemo spomenuti da je još uvijek na engleskoj Wikipediji za Rudera Boškovića nemoguće maknuti neistinu o njegovoj “srpsko–hrvatskoj” narodnosti i relativiziranje hrvatske etničke pripadnosti. Zato smatramo da je važno to što je tema Dubrovačke Republike i Boke kotorske izdvojena u samostalno poglavlje.

Autor se je obilno referirao na vrela i dosadašnje teze i istraživanja, pa popis literature sadržava gotovo četiri stotine bibliografskih jedinica. Posebno vrijednim i pohvalnim smatramo to što knjiga sadržava *Kazalo toponima* (str. 269–278) i *Kazalo osobnih imena* (str. 279–291), osobito s obzirom na okolnost da sve više izdanja koja se predstavljaju kao znanstvena nemaju kazala, što je nužan znanstveni aparat. Oba kazala izradila je Ana Rajić.

Smatramo manjkom to što autor u svojoj skromnosti u knjizi nije priložio svoj znanstveni životopis, iz kojega bi bilo vidljivo da je riječ o autoru visoke jezikoslovne i povijesne ekspertize te vjerodostojnom znanstveniku za temu o kojoj je u knjizi riječ.

Knjiga je dosad ostvarila i vidljiv odjek u javnosti. Od toga izdvojamo da je predstavljena 16. studenoga 2019. na Interliberu, gdje su o knjizi govorili recenzenti i autor. Stjepan Ćosić tada je istaknuo da je najveća vrijednost knjige tumačenje obilja povijesnih dokumenata, a Dubravka Sesar naglasila je da je Mario Grčević, kloneći se pristranosti i selektivnosti, uzeo u obzir i druge mogućnosti tumačenja. Sam autor komentirao je okolnost da su se od 19. stoljeća

vodile intenzivne rasprave o etnonimima te da su se kroz njih provodili pojedini ideološki ciljevi — hrvatska je strana u tim raspravama bila suzdržana, a srpska je strana djelovala aktivno i probitačno objavljujući na tu temu opsežne tekstove i monografije.

Knjiga Marija Grčevića *Ime »Hrvat« u etnogenezi južnih Slavena* vrijedan je prinos hrvatskoj znanosti, ali i važan izvor podataka za koje je i sam autor u predgovoru naglasio da su dosad bili objavljeni pojedinačno i nepovezano u danas teško dostupnim izdanjima. Ovaj rezultat autorova višegodišnjega istraživanja zasigurno ne će biti ugodan onima kojima se identitet i ideologije temelje na zamišljenim postavkama poduprtim političkim strategijama od 19. stoljeća do danas. No ova autorova knjiga nije usmjerena na negiranje i osporavanje, nego na traženje istinitoga objašnjenja nepristranim istraživačkim metodama. Mišljenja smo da je Mario Grčević u tom potpuno uspio te da bi knjigu trebalo što prije objaviti prevedenu na engleski i druge jezike te tako učiniti dostupnom široj istraživačkoj i intelektualnoj javnosti.

Ivana Kresnik

Tonči Trstenjak, *Zaljubljeni kapelan: Pripovijesti za vele i male*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2019, 393 str.

Nakon knjige *Božićna pomaranča* (2013) p. Tonči Trstenjak obradovao je ove godine, ponovno u izdanju Kršćanske sadašnjosti, ljubitelje njegove kratke priče knjigom *Zaljubljeni kapelan: Pripovijesti za vele i male*. Riječ je o prozi objavljenoj u *Glasniku Srca Isusova i Marijina*. Samim time jasno je kako je riječ o pričama “s porukom” i “s poukom”.

Onima koji koliko–toliko poznaju književnu povijest poznato je kako su i

poruka i pouka sve do početka 20. stoljeća bili sastavni dio književnoga djela, književnomu stvaranju naravno prirasli i pridržani. S modernizmom pak započele su prevladavati kojekakve književne teorije i prakse koje su išle za tim da se pouka i poruka, osobito ako je kršćanska, pošto-poto izbacili iz književnoga djela. Ali nakon što su iz “trojstva” istine, dobrote i ljepote izbačene prve dvije, potom malo-pomalo ni od ljepote nije ostalo ništa do mjere da se tzv. *mainstream* književna produkcija pretvorila u puki eksperiment (primjerice dekonstrukcionizam), koji nitko s imalo osjećaja za estetiku više nije čitao. Razdoblje jugoslavenske komunističke vladavine tomu je bilo pridodalo i otvoren, ideološki vrlo precizno inspiriram odium prema svemu što je kršćansko, pa je kršćanska proza dvostruko stradavala. S postmodernom osamdesetih priča se je obnovila, ali šteta je bila učinjena. U mnogih je ostalo čvrsto uvjerenje kako moralna i vjerska “tendencija” kvari djelo, iako je svakomu jasno da nema djela bez tendencije — razlika je samo u tom kojega je svjetonazorskoga predznaka — pa ako nema moralne, ostaje nemoralna; ako nema vjerske (kršćanske), ostaje ateistička ili indiferentistička.

Srećom, oaze kakva je *Glasnik Srca Isusova i Marijina*, uz neke druge kršćanske listove i časopise, ipak su sačuvali taj, osobito prije Drugoga svjetskoga rata, vrlo plodan žanr — kršćansku kratku priču. Imena iz toga razdoblja, poput Narcisa Jenka, Marka Vežića, Nedjeljka Subotića, Rajmunda Kuparea, Tona Smerdela ili Josipa Andrića, i danas su sinonimi umjetnički uspjele kratke priče kršćanske pouke i poruke, kojima tzv. tendencija nimalo ne kviri estetski dojam. Nakon rata kršćansku su kratku priču uglavnom čuvali književnici okupljeni oko svetojeronimskoga *Marulića*, da bi od devedesete ona po-

novno dobila punu slobodu. No sloboda nije značila i kritičko uvažavanje, pa su mnoge knjige odličnih pripovjedača koji nisu skrivali svoj kršćanski nazor ostajale izvan fokusa kritike. Namjerno ili po navici, nevažno je. Stoga svaka knjiga koja reafirmira tu vrstu priče zaslužuje pozornost.

U *Zaljubljenom kapelanu* (pokažat će se da je kapelan “zaljubljen” u Isusa) Tonči Trstenjak sabrao je šezdeset dvije priče. Nadahnute bogatom autorovom pastoralnom praksom, od vodenja zajednica mladih na Zametu i Jordanovcu, do još bogatijega iskustva člana nacionalnoga tima bračnih susreta. Pridodamo li tomu površnomu spominjanju njegovoga pastoralnoga rada i gotovo dvadesetogodišnju službu glavnoga urednika Religijskoga programa HRT-a, tada možemo samo zamisliti koliko je događaja i ljudi moglo dati nadahnuće ovim prozama. A njezini su protagonisti svećenici, majke i očevi, djeca i mladi, stari, često obilježeni duhovnom osamom, strahovima, otudenjima, tjelesnim oštećenjima, prošlošću, predrasudama..., ukratko osamljenici i izgubljenici svih vrsta, ali i hrabri, samosvjesni i u svojoj vjeri poučeni katolici. Mnoge priče obilježene su paradoksima, obratima što ih samo život može dati. Većina ima sretan kraj, makar i sa sjenom boli (primjerice *Zaručnik u svećenike ode*, *Otac u snijegu*), no neke su duboko tragične (primjerice *Oboreni jablanovi*), čak do posvemašnje ogoljelosti zla (*Mili i Zvijer*). Ima onih koje će nas ostaviti s gorkim okusom (*Ni vinčeka ni kruheka*; *Naopaki Božić djeda Martina*). Tu su priče o svećeničkoj požrtvornosti i vjeri (*Rosa nebeska*), neke nas vode u vrijeme komunističkoga jednogumlja, kada je vjera bila izgnana iz javnosti, ali nije i iz srca ljudi, hrabrih da ju svjedoče (*Pepijeva zadaćnica*). Neke podsjećaju da se i kršćani itekako moraju čuvati predrasuda prema onima koji to (na-

izgled) nisu (*Zakej u našoj župi; Miris ruža Velikoga petka; Božićni ručak kod druga Jože; Judy; Getsemani dr. Ivana*), pa i prema samima sebi (*Sara; Ćuk na mjeseci; Bajka o zvanju; Preskok*), s poukom neka se nikomu ni itko sam sebi ne uskraćuje milost obraćenja. Tu su i priče o kršćanskom svjedočenju u liberalnom okružju diktature relativizma (*Patricijina krizma*) i o hrabrosti u našem vremenu, kada pohlepni duh liberalnoga kapitalizma nerijetko stavlja profit iznad čovjeka (*Andeo čuvar u Golden Beachu*). Poučava nas da nije svako zlo za zlo (*Otkaz*). Naravno, u žarištu su više priča bračna problematika (*Garnitura od bambusa; Božji prolaz; Vjenčani prsten u svrake; Zaručnica danas ili nikad; Biblija s vjenčanja; Đavolski mamac*) i odgoj (*Zadnji dan dobrog dečka; Mili i Zvijer*). Dotaknuo se je i vršnjačkoga nasilja (*Krv na fotografiji s*

krizme), svećeničke savjesti (*Piškote za Isusa*) i zvanja (*Isusov pogled*), svetosti (*Svetac*), mladenačke ljubavi (*Putovanje u 'četvorki'*), a nije izostavljen ni Domo- vinski rat (*Otkaz zbog Čudotvorne meda- ljice*).

Ukratko, imamo pred sobom širok, zanimljiv kaleidoskop života u svim nje- govim fazama, od rođenja i djetinjstva, preko mladosti i zrele dobi do staro- sti i smrti. Tražimo li najčešće i nosive motive, prepoznat ćemo ih u ispovijedi i obraćenju. Ako bismo pak potražili zajednički nazivnik, ključ, onda se on može svesti u misao: Bogu ništa nije ne- moguće, ali ljudska sloboda ostaje neta- knuta. Milost je potrebno prepoznati, a da bi to bilo moguće, treba joj se otvo- riti. I "velima" i "malima" želimo da to prepoznaju.

Vladimir Lončarević